

Zbigniew Telec

ANALIZA PORÓWNAWCZA JAPŃSKICH BIUR INFORMACJI KREDYTOWEJ Z POLSKIMI BIURAMI INFORMACJI GOSPODARCZEJ

1. Wstęp

Biura informacji kredytowej funkcjonują prawie w każdym rozwiniętym państwie. W USA działają trzy ogólnostanowe biura: Equifax (rok powstania 1899), TransUnion (1968 r.), Experian (1996 r.), w Niemczech – Schufa (1927 r.), w Holandii – BKR (1965 r.), w Belgii – UPC (1987 r.), we Włoszech – Crif (1988 r.), w Danii – RKI (1971 r.), w Portugalii – Creditinformacoes (1995 r.), a w Japonii – CRIN (1987 r.). Celem działalności biur jest dostarczanie informacji o sytuacji finansowej konsumentów oraz przedsiębiorców. W Polsce Biuro Informacji Kredytowej jest podmiotem, który obsługuje tylko sektor bankowy. Biura informacji gospodarczej (BIG) udostępniają zgromadzone informacje wszystkim branżom. Biura informacji gospodarczej są to licencjonowane podmioty działające w Polsce na podstawie Ustawy o udostępnianiu informacji gospodarczej z dnia 14 lutego 2003 r. Obecna działalność biur obejmuje gromadzenie, przetwarzanie i udostępnianie pozytywnej i negatywnej informacji gospodarczej o konsumentach oraz przedsiębiorcach.

2. Przestrzeń formalnoprawna funkcjonowania japońskich biur informacji kredytowej

W większości krajów uprzemysłowionych w latach 70., 80. i 90. ustanowiono przepisy dotyczące ochrony prywatności, danych osobowych, a także automatycznego przetwarzania danych. W Japonii zwlekano z centralną regulacją przepisów związanych z ochroną prywatności. Przemysł miał sam uregulować sprawy ochrony danych. W latach 90. nasiliły się jednak przypadki naruszania prywatności osób

fizycznych przez przemysł oraz przez instytucje rządowe. Po długotrwałych debatach w parlamencie i na scenie politycznej 30 maja 2003 r. parlament japoński uchwalił ustawę o ochronie danych osobowych (kojin jouhou no hogo ni kansuru houritsu), która w pełni weszła w życie 1 kwietnia 2005 r. Funkcjonowanie japońskich biur informacji kredytowej zostało uregulowane przepisami prawnymi.

Ustawa o ochronie danych osobowych dotyczy tylko osób fizycznych, nie jest rozciągana na przedsiębiorców, korporacje czy stowarzyszenia. Japońska ustawa o ochronie danych osobowych jest regulacją bardzo ogólną, liczy zaledwie 6 stron tekstu. W porównaniu z rozwiązaniami europejskimi, a nawet amerykańskimi ustawa jest bardzo liberalna i mało restrykcyjna. Określa ona precyzyjnie:

- dostępne środki pozyskiwania danych,
- dozwolone cele przetwarzania danych,
- zakres przetwarzania danych osobowych,
- obrót danymi,
- środki zabezpieczania danych,
- możliwości ujawniania danych,
- odpowiedzialność karną za nieprzestrzeganie ochrony danych.

Celem japońskich norm prawnych dotyczących przetwarzania danych osobowych jest ochrona nie tylko interesów konsumenta, ale także interesów przedsiębiorców. Nieprzestrzeganie przez przedsiębiorców ustawy o ochronie danych osobowych może skutkować utratą dotychczasowych klientów.

Ustawa definiuje trzy rodzaje danych osobowych:

- dane osobowe („Kojin Joho”) – jako informację umożliwiającą identyfikację danej osoby, są to: imię, data urodzenia, kod pocztowy, e-mail, wykonywany zawód, zdjęcie, płeć, rasa, wyznanie, orientacja seksualna, dane z książki telefonicznej, historia finansów, zatrudnienia, wykształcenia, opieki medycznej,
- automatycznie przetwarzane dane osobowe („Deta Kojin”) – jako dane osobowe przechowywane w bazach danych, podlegające automatycznemu przetwarzaniu,
- zarezerwowane dane osobowe („Hoyuu Kojin Deta”) – jako dane osobowe, informacje wykorzystywane do zawierania transakcji w biznesie.

Ustawa, w zależności od znaczenia (typów) danych osobowych, nakłada na podmioty przetwarzające dane osobowe (BHPI – *businesses handling personal information*) różne obowiązki. BHPI, pozyskując dane osobowe, musi poinformować o celu użycia i przechowywania danych. Możliwa jest zmiana celu użycia informacji, ale w rozsądnym, zbliżonym zakresie do pierwotnego celu użycia, przy równoczesnym powiadomieniu podmiotu danych. Ustawa zwalnia z obowiązku rejestracji baz danych zawierających dane osobowe przedsiębiorców, którzy w ostatnich sześciu miesiącach mieli mniej niż 5000 klientów.

W przypadku trudności lub niemożliwości uzyskania zgody ustawy nie stosuje się, jeśli dane osobowe dotyczą:

- ochrony życia, bezpieczeństwa lub własności osób,
- działań na rzecz poprawy zdrowia publicznego,
- realizacji biznesu rządowego.

Niedozwolone jest pozyskiwanie danych w wyniku oszustwa. Podmiot BHPI, wchodząc w posiadanie danych osobowych, musi powiadomić zainteresowane osoby o celu użycia ich danych, poza wyjątkiem sytuacji narażenia zdrowia, życia, bezpieczeństwa, prawa własności podmiotu danych. Przetwarzający dane ma obowiązek dolożenia wszelkich starań co do dokładności posiadanych danych.

Podmioty gromadzące dane osobowe muszą zapewnić wysoki poziom bezpieczeństwa przechowywanych danych. Na żądanie właściciela danych BHPI musi ujawnić cel użycia danych oraz zgromadzone informacje. W przypadku nieprawidłowych danych podmiotom danych przysługuje prawo do korekty lub usunięcia danych.

Ustawodawca wyznaczył podmioty (APIPO) kontrolujące przestrzeganie przez podmioty BHPI ustawy o ochronie danych osobowych. Podmioty APIPO rozpatrują skargi osób fizycznych względem podmiotów przetwarzających dane osobowe.

Ustawodawca, z uwagi na wolność prasy, zwalnia media, zawody literackie, instytucje naukowe, organizacje religijne, naukowe z obowiązku wypełniania postanowień ustawy o ochronie danych osobowych.

3. Japońskie biura informacji kredytowej

W 1978 r. stowarzyszenie bankierów w Tokio utworzyło Centrum Informacji Kredytów Indywidualnych (Personal Center Information Credit). Do 1988 r. do centrum przystąpiły 24 stowarzyszenia bankierskie. Centrum informacji o kredytach osobistych stało się częścią Stowarzyszenia Bankierów Japońskich (Japanese Association Bankers). W 1987 r. centrum informacji otworzono dla podmiotów spoza sektora bankowego, tworząc jeden spójny system informacji kredytowej CRIN¹. Każdy z podmiotów obsługuje inny sektor przemysłu w Japonii. System CRIN składa się z trzech podmiotów (rys. 1):

I. Centrum Informacji Kredytów Indywidualnych (Personal Credit Information Center) należy do Stowarzyszenia Bankierów Japońskich. Obsługuje ono sektor bankowy. Do centrum należy 1571 członków, m.in. banki, spółdzielnie, rządowe instytucje finansowe, wydawcy kart kredytowych itd. Centrum przechowuje informacje dotyczące pożyczek, nowych kontraktów, wcześniejszych spłat, opóźnionych płatności, spłat, przymusowych spłat, aktualnych rachunków bankowych, wydanych kart kredytowych itd. Pozytywne i negatywne informacje są przechowywane do pięciu lat od zaistnienia zdarzenia gospodarczego. W centrum informa-

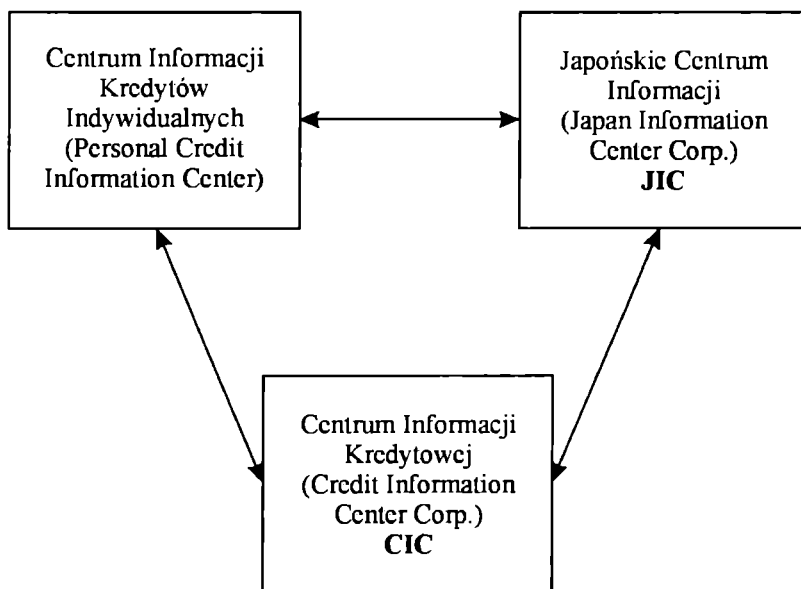
¹ <http://www.zenginkyo.or.jp>, 18.04.2006 r.

cyjnym zarejestrowano do 2005 r. 78,0 mln kontraktów, 39,2 mln konsumentów oraz odnotowano 23,1 mln zapytań o raporty kredytowe².

II. Japońskie Centrum Informacji (Japan Information Center Corp. – JIC)³ jest najstarszym centrum informacji kredytowej w Japonii. Zostało utworzone w 1976 r. przez Japońską Federację Biur Kredytowych (Federation of Credit Bureaus of Japan). Obsługuje przemysł związany z obsługą finansową konsumenta. Do centrum należy 4125 przedsiębiorstw. W bazach danych JIC są przechowywane informacje o 17,42 mln konsumentów.

III. Centrum Informacji Kredytowej (Credit Information Center Corp. – CIC)⁴ zostało założone w 1984 r. przez Japońskie Stowarzyszenie Przemysłu Kredytów Konsumentekich (Japan Consumer Credit Industry Association). Centrum obsługuje sektor sprzedaży kredytowej. Do stowarzyszenia należy około 750 korporacji: domy towarowe, wydawcy kart kredytowych, towarzystwa finansowe, leasingowe, ubezpieczeniowe itd. Do 2005 r. centrum zgromadziło 400 mln kontraktów oraz odnotowało 147,6 mln zapytań o historię kredytową konsumentów lub przedsiębiorców.

CRIN – Credit Information Exchange Network

Rys. 1. Japoński system wymiany informacji kredytowej CRIN

Źródło: [Telec 2004].

² Tamże.

³ <http://www.jicc.co.jp>, 18.04.2006 r.

⁴ <http://www.cic.co.jp>, 18.04.2006 r.

W Japonii, oprócz wymienionych centrów informacyjnych, działają jeszcze dwa biura informacji kredytowej:

1. Biuro Informacji Kredytowej Konsumentów – CCB Corp.⁵, założone w 1979 r. przez przedsiębiorstwa z kapitałem obcym. Do biura należą: banki, instytucje kredytowe i przedsiębiorstwa obsługujące finanse konsumentów. Biuro obsługuje wszystkie sektory finansowe. Nie należy do systemu informacji kredytowej CRIN. W bazach danych przechowuje 200 mln informacji gospodarczych.

2. Biuro Tera Net Corp.⁶ zostało założone w 1999 r. przez 33 podmioty wchodzące w skład Japońskiego Centrum Informacji (Japan Information Center Corp. – JIC).

4. Analiza porównawcza polskich biur informacji gospodarczej (BIG) z japońskimi biurami informacji kredytowej

Polskie biura informacji gospodarczej (KRD BIG SA, KSV BIG SA, InFo-Score BIG SA, Infomonitor BIG SA) działają na podstawie Ustawy o udostępnianiu informacji gospodarczej z dnia 14 lutego 2003 r.⁷ oraz na podstawie Ustawy o ochronie danych osobowych z dnia 29 października 1997 r.⁸. W polskich realiach gospodarczych najpierw uregulowano sytuację prawną przetwarzania danych osobowych i gospodarczych, a następnie zezwolono na tworzenie biur informacji gospodarczej, które gromadzą, przetwarzają i udostępniają informację gospodarczą o konsumentach oraz o przedsiębiorcach. W Japonii pierwsze biura informacji kredytowej (JIC) zaczęły funkcjonować w 1976 r. Przez 30 lat ustawodawca japoński zwlekał z regulacją prawną przetwarzania danych osobowych ze względu na uwarunkowania kulturowe. Oczekiwano na samoregulację przemysłu w przetwarzaniu danych osobowych. Naciski społeczności międzynarodowych wymusiły na parlamencie uchwalenie 30 maja 2003 r. ustawy o ochronie danych osobowych. Ustawa ta w porównaniu z polską ustawą jest prawem bardzo ogólnym i liberalnym. Zawiera przede wszystkim wytyczne i wskazówki dla przemysłu, jak przetwarzać dane osobowe.

W obu państwach nie ograniczono liczby działających biur. W Polsce funkcjonują cztery biura, a w Japonii pięć (tab. 1). Różnica między biurami polega na obszarze obsługiwanych sektorów. W Polsce biura działają równolegle, obsługując podmioty wyszczególnione w ustawie o udostępnianiu informacji gospodarczych (np. banki, firmy ubezpieczeniowe, operatorów telefonicznych itd.), w Japonii na-

⁵ <http://www.ecbinc.co.jp>, 18.04.2006 r.

⁶ <http://www.teranet-corp.co.jp>, 18.04.2006 r.

⁷ Ustawa z dnia 14 lutego 2003 r. o udostępnianiu informacji gospodarczych. DzU 2003, nr 50, poz. 424.

⁸ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych, DzU 1997 nr 133, poz. 883.

Tabela 1. Biura Informacji Kredytowej w Japonii (stan na kwiecień 2006 r.)

Biuro	Centrum Informacji Kredytów Indywidualnych (Personal Credit Information Center)	JIC – Japońskie Centrum Informacji	CIC – Centrum Informacji Kredytowej	CCB Corp. – Biuro Informacji Kredytowej Konsumentów	Tera Net Corp.
Data założenia	październik 1988 r.	wrzesień 1976 r.	wrzesień 1984 r.	wrzesień 1979 r.	1999 r.
Główna organizacja	Stowarzyszenie Bankierów Japońskich	Federacja Biur Kredytowych Japonii	Japońskie Stowarzyszenie Przemysłowe Kredytów Konsumentów	CCB Corp.	Federacja Biur Kredytowych Japonii
Liczba instytucji	1571	4125	700	518	33
Liczba zarejestrowanych informacji	78 milionów kontraktów, 39,2 milionów osób	17,42 milionów osób	400 milionów kontraktów	228,10 milionów osób	brak danych
Współdzielenie negatywnych informacji, takich jak np. opóźnienia w płatności	2,0 %	brak danych	1,8 %	brak danych	brak danych
Liczba zapytań rocznie	23,1 mln	154,0 mln	147,6 mln	67,32 mln	brak danych
Okres przechowywania informacji	5 lat	5 lat	5 lat	5 lat	brak danych
Liczba punktów ujawniania informacji	stowarzyszenie 50 banków	33 regionalne biura	11 gałęzi CIC	brak danych	brak danych

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://www.ccbinc.co.jp>, 18.04.2006 r., <http://www.cic.co.jp>, 18.04.2006 r., <http://www.jicc.co.jp>, 18.04.2006 r., <http://www.teranet-corp.co.jp>, 18.04.2006 r., <http://www.zenginkyo.or.jp>, 18.04.2006 r.

tomiast przemysł podzielił się w sposób naturalny na sektory branżowe, do których przypisane są odpowiednie biura (Personal Credit Information Center – sektor bankowy, JIC – przemysł związany z obsługą finansową konsumenta, CIC – sektor sprzedaży kredytowej). W Japonii trzy biura, spośród pięciu istniejących, wymieniają między sobą informacje gospodarcze. Biura Personal Credit Information Center, JIC, CIC utworzyły system informacji kredytowej CRIN. W Polsce nie istnieje system informacji gospodarczej – na cztery istniejące biura informacji gospodarczej dwa biura (KSV BIG SA i InFoScore BIG SA) udostępniają sobie zgromadzone informacje gospodarcze. Obydwa biura należą do zachodnioeuropejskich wywiadowni gospodarczych, które stosują nowoczesne techniki zarządzania informacją i wiedzą. Biura działają równolegle, co powoduje powtarzanie się części zgromadzonych danych gospodarczych w ich bazach danych.

W obu państwach przechowuje się inne dane osobowe. W Japonii dozwolone jest przechowywanie danych, których rejestracja jest w Polsce zabroniona. W Polsce nie przechowuje się takich informacji o konsumencie, jak: wykonywany zawód, rasa, wyznanie, orientacja seksualna, historia finansów, zatrudnienia, wykształcenia, opieki medycznej. Każde z biur japońskich przechowuje inne informacje gospodarcze (tab. 2).

W Japonii biura przechowują w większości pozytywne informacje gospodarcze, informacje negatywne to jedynie 1,5-2% ze wszystkich zgromadzonych rekordów. W Polsce biura nie ujawniają swoich statystyk, ale dokonując analizy ich akcji marketingowych, należy przypuszczać, że posiadają w swych zbiorach głównie negatywne informacje gospodarcze.

W Japonii, podobnie jak w Polsce, istnieją ograniczenia czasowe przechowywania informacji gospodarczych. W Japonii maksymalny okres to 5 lat, a w Polsce – 10 lat. W obu państwach obowiązują te same zasady dotyczące usuwania danych z rejestru. Dane są kasowane po upływie maksymalnego czasu przechowywania lub wcześniej, po uregulowaniu przez dłużnika zaległości finansowych. Japońskie prawo w przeciwieństwie do regulacji polskich dopuszcza możliwość bankructwa konsumenta.

W Japonii i w Polsce ustawodawca powołał podmioty nadzorujące przetwarzanie danych osobowych. W Polsce tym podmiotem jest Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych (GIODO⁹), a w Japonii podmioty APIPO. W Polsce większość zbiorów zawierających dane osobowe podlega rejestracji, w Japonii – jedynie większe od 5000 rekordów.

⁹ www.giodo.gov.pl, 18.04.2006r.

Tabela 2. Wymiana informacji za pomocą CRIN

Biuro informacyjne	PCIC (Personal Credit Information Center)	JIC (Japan Information Center Corp.)	CIC (Credit Information Center Corp.)
Członkowie	<ul style="list-style-type: none"> - banki miejskie, regionalne, powiernicze, pracownicze i inne, - spółdzielnie kredytowe, rolnicze, rybackie, - instytucje finansowe, - emitenci kart kredytowych stowarzyszeni z bankami, - towarzystwa gwarancyjne, - rządowe instytucje finansowe 	<ul style="list-style-type: none"> - firmy finansujące konsumentów, 	<ul style="list-style-type: none"> - firmy udzielające kredytów konsumenc-kich, - firmy udzielające kredytów konsumenc-kich na urządzenia AGD i samochody, - domy towarowe, - kupcy detaliczni, - firmy leasingowe, - firmy gwarancyjne
Rejestrowane transakcje	<ul style="list-style-type: none"> - pożyczki konsumenc-kie, - transakcje na kontach, - gwarancje, - transakcje kart kredytowych 	<ul style="list-style-type: none"> - pożyczki konsumenckie 	<ul style="list-style-type: none"> - transakcje kart kredytowych, - sprzedaż kredytowa w systemie ratalnym, - kontrakty leasingowe, - gwarancje, - pożyczki, - pożyczki mieszkaniowe
Informacje współdzielone między biurami	<ul style="list-style-type: none"> - spłacone należności, - planowana spłata długów, - spłacane pożyczki, - obowiązkowe spłaty, - obowiązkowe potrącenia z rachunków bankowych, - gwarancje firmy płatniczej na rzecz dłużnika, który nie zalegał z płatnościami, - zawieszono transakcje bankowe 	<ul style="list-style-type: none"> - spłacone należności, - rejestr długów, - gwarancje firmy płatniczej na rzecz dłużnika, który nie zalegał z płatnościami 	<ul style="list-style-type: none"> - spłacone należności, - planowana spłata długów

Źródło: [Telec 2004].

5. Podsumowanie

W Polsce działalność biur jest ściśle określona prawnie, co zawęża obszar tej działalności. W Japonii, mimo istnienia regulacji prawnych, pozostawiono przemys-

słowi duży obszar swobody w zakresie przetwarzania informacji gospodarczych. W Japonii biura określają zdolność kredytową konsumentów z pozytywnych informacji gospodarczych, w Polsce biura koncentrują się głównie na ewidencji niezrzetelnych dłużników.

Literatura

<http://www.ccbinc.co.jp>, 18.04.2006 r.

<http://www.cic.co.jp>, 18.04.2006 r.

<http://www.jicc.co.jp>, 18.04.2006 r.

<http://www.teranet-corp.co.jp>, 18.04.2006 r.

<http://www.zenginkyo.or.jp>, 18.04.2006 r.

Telec Z., *Analiza porównawcza sieciowych modeli zagranicznych biur informacji kredytowe*, [w:] *Koncepcje i narzędzia zarządzania informacją i wiedzą*, red. E. Niedzielska, K. Perechuda, AE, Wrocław 2004.

Ustawa z dnia 14 lutego 2003 r. o udostępnianiu informacji gospodarczych, DzU 2003, nr 50, poz. 424.

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych, DzU 1997, nr 133, poz. 883.

COMPARATIVE ANALYSIS OF JAPANESE CREDIT INFORMATION OFFICES WITH POLISH ECONOMIC INFORMATION OFFICES

Summary

The paper presents a comparative analysis of Japanese credit information offices with Polish economic information offices. The analysis takes legal, cultural as well as economic aspects of both countries into consideration. The article shows a tool used in Poland and in Japan to fight against dishonest delotors.

Mgr inż. Zbigniew Telec jest doktorantem w Katedrze Zarządzania Informacją i Wiedzą Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu; e-mail: zbigniew_telec@o2.pl.